

O'ZBEKISTONDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH VA TARAQQIYOT BOSQICHLARI.

Eshnayev Iskandar Azizovich

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika, psixologiya yunalishi magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada bugungi kunda erkin va mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy-siyosiy hayotda ongli ravishda va faol ishtirok etishga qodir yosh avlodni shakllantirish bu - «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» ning asosiy ustuvor yo'nalishlarini tushuntirib berilgan.

Kalit so'zlar: Texnologiya, demokratik, audiovizual vositalar, avtomatlashtirish vositalar, ta'lim-tarbiya, ma'naviy-axloqiy, demonstratsion, etnik, iqtisodiy, estetik, gigienik, pedagogik texnologiya, *jarayoniy-amaliy, jarayoniy-tavsifiy, ilmiy, metodologiya, kompetensiya, didaktik, integratsiya, konseptual.*

ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ И ПРОГРЕССА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.

Эшнаев Искандар Азизович

Степень магистра педагогики, психологии, Азиатский международный университет.

Аннотация: В данной статье раскрыты основные приоритеты «Национальной программы подготовки кадров» на сегодняшний день, которые заключаются в формировании свободно и независимо мыслящего молодого поколения, способного к сознательному и активному участию в общественной и политической жизни.

Ключевые слова: Технологические, демократические, аудиовизуальные средства, средства автоматизации, воспитание и обучение, духовно-этические, демонстративные, этнические, экономические, эстетические, гигиенические, педагогические технологии, процессуально-практические, процессуально-описательные, научные, методические, компетентностные, дидактические, интеграция, концептуальность.

STAGES OF DEVELOPMENT AND PROGRESS OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN UZBEKISTAN.

Eshnaev Iskandar Azizovich

Master's degree in pedagogy, psychology, Asian International University.

Abstract: This article reveals the main priorities of the “National Personnel Training Program” today, which consist in the formation of a freely and independently thinking young generation capable of conscious and active participation in public and political life.

Key words: Technological, democratic, audiovisual means, automation means, education and training, spiritual and ethical, demonstrative, ethnic, economic, aesthetic, hygienic, pedagogical technologies, procedural-practical, procedural-descriptive, scientific, methodological, competence-based, didactic, integration, conceptuality.

Respublikamiz hukumati tomonidan ta'limni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor sohasi deb e'lon qilinishi, ijtimoiy hayotning barcha sohalarining demokratlashuvi va insonparvarlashuvi hamda “Ta'lim to'g'risida”gi qonun va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»ning qabul qilinishi ta'lim tizimining rivojlanishiga asos bo'ldi va ta'lim tizimida tub islohotlar uchun keng imkoniyatlar yaratdi. Ijtimoiy voqelik ta'limni boshqarish muammolarini ko'rib chiqish va hal qilishni mustaqil yo'nalish sifatida ajratib olish, ta'limtarbiya jarayonini boshqarishning asoslangan usul, vositalarini ishlab chiqish va joriy qilish zaruratini belgilab berdi. Uning o'qitish, tarbiyalash va rivojlantirish o'rtasidagi tashkiliy-boshqaruv, axborot www.ziyouz.com kutubxonasi aloqalari; ijtimoiy jihatdan ahamiyatga molik shaxsni shakllantirishdagi yaxlit jarayonning tarkibiy qismlari sifatidagi ahamiyatini oshirdi. Bugungi kunda erkin va mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy-siyosiy hayotda ongli ravishda va faol ishtirok etishga qodir yosh avlodni shakllantirish bu - «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» ning asosiy ustuvor yo'nalishidir. Bu esa mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotiga demokratik asoslarni joriy etish, fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat qurishni tezlashtirish imkonini beradi. Dastur ta'lim muassasalari mustaqilligini kengaytirish orqali ta'lim boshqaruvini demokratlashtirishni o'z ichiga oladi.

O'qish, o'qitish — inson faoliyatining boshqa sohalarini singari ijtimoiy foydali faoliyatdir. Iqtisodiy tizimlar nima ishlab chiqarayotgani bilangina emas, balki qanday ishlab chiqarayotgani va qanaqa mehnat qurollari yordamida ishlab chiqarayotganligi bilan biri ikkinchisidan farq qiladi, degan g'oya o'qish-o'qitish faoliyatiga ham taalluqlidir. Pedagogika fanida ta'lim usullari rivojlanishiga shu nuqtai nazardan qarab, uni shartli ravishda quyidagi bosqichlarga ajratish mumkin:

1. Muallini «o'z qo'l kuchi» bilan o'qitish bosqichi, ya'ni o'quvchi uchun axborot manbai — o'qituvchining o'zi bo'ladigan jarayon.

2. O'quv kitoblari, darsliklar yaratilgan va keng qo'llanilgan bosqich.

3. Audiovizual vositalar qo'llanilgan bosqich.

4. O'qitishni boshqarishda oddiy avtomatlashtirish vositalarini qo'llash bosqichi.

5. O'qitishni zamonaviy AKT lari vositasida boshqarishning avtomatlashtirilgan bosqichi.

Insoniyatning rivojlanish davrlari almashganda pedagogik texnologiyalar butunlay yo'q bo'lib [ketmaydi](#), balki pedagogik texnologiyalar keyingi davrlarga assotsiatsiya orqali fikran bog'lanadi, yangi sifatlar, xususiyatlarga ega bo'lib, kuchayadi va boyiydi. Ushbu jarayon borgan sari tezlashib boradi. Kishilik tarixida 1-bosqich uzoq muddat davom etgan. Unda o'qituvchi o'z kuchiga, o'z bilim va mahoratiga asoslanib ish bajargan. Keyinchalik dunyoviy va diniy mazmundagi qo'lyozma kitoblar yaratildi, lekin o'quvchi ularning mazmunini o'qituvchi faoliyati vositasida o'zlashtiradi. [www.ziyouz.com](#) kutubxonasi 2-bosqich, ya'ni qog'oz va o'quv kitoblari davri hali nihoyasiga yetkazilgani yo'q, darsliklar yaratish va ulardan foydalanish texnologiyasi esa hamon mukammal emas. Lekin o'qitishning 1,2,3-bosqichlariga xos ta'lim vositalari maktablarga jadal kirib bormoqda. 1/ O'quv adabiyotlarini joriy etish qarama-qarshiliklar kurashi natijasida sodir bo'lgan. Keyingi davrlarda ham ta'lim sohasidagi jiddiy o'zgarishlar kurashsiz amalga oshmagan, bunday o'zgarishlar oson kechmagan. Bugungi kunda ham 1-bosqich texnologiyasi ruhida shakllangan ayrim pedagoglarda keyingi davrlarda vujudga kelgan o'quv vositalarini o'zlashtirib olishga, ta'lim-tarbiya jarayonini shu asosda tashkil etishga intilish sust darajada. 1-bosqich o'quv vositalari o'qituvchidan ko'p mehnat talab etadi va o'quvchining bilim. tayyorgarlik darajasi yuqori bo'lmaydi. Bu pedagogik bosqichlarning har birida ta'lim metodlari takomillashtirila borganligi tufayli o'qituvchi mehnatining samarasi ortib, zamonaviy texnologiyani qo'llaydiganlar safi kengaya borgan. Bugungi kunda respublikamizni rivojlangan davlatlar darajasiga chiqarish maqsadida bir qator qonun va qarorlar qabul qilindi. Ta'lim O'zbekiston davlati siyosatining ustuvor sohasiga aylandi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida rivojlangan mamlakatlar darajasida raqobatbardosh, yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni egallagan, yuqori malakali kadrlar tayyorlash maqsadi va vazifasi kun tartibiga qo'yildi. Auditoriyalarga kirib o'quv jarayonini kuzatgan kishi mavjud pedagogik tizim birinchi va ikkinchi bosqichlarga xos ekanligiga ishonch hosil qiladi.

Pedagogik texnologiyaning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

1. Pedagogik muloqot texnologiyasida o'qituvchi (pedagog)ning o'quvchi-talabalar bilan muloqoti. Muloqotning vazifalari: - shaxsni tanish, axborot almashish; - kelgusi pedagogik muloqotni modellashtirish va tahlil etish; - muloqotdan olinadigan tasawurlar; - muloqot yuzasidan fikrlash va fikr almashish; - pedagogik muloqotni tashkil etishning texnikasi va texnologiyasi; - ishga ijodiy yondashish va boshqalar. Pedagogik talab texnologiyasi. - «pedagogik talab» [tushunchasi](#), uning o'ziga xos xususiyatlari; [www.ziyouz.com](#) kutubxonasi - xulq-atvor va ijtimoiy-madaniy qoidalarning namoyon bo'lishi; - o'quvchi-talabaga bo'lgan hurmat va talab; - pedagogik talabning psixologik tamoyillari va mezonlari.

2. Baholash texnologiyasi, pedagogik baho va uni mezonlash. - xatti-harakatlardan olingan taassurot, voqelikni, obyekt va subyektini qabul qilish; - baho berish usullarini tanlash, o'qituvchi(pedagog)ning o'z imkoniyatini tahlil etishi va ta'sir samaradorligini oshirishi); -pedagogik baholash texnologiyasi.

3. Axborotning ta'sir ko'rsatish texnologiyasi. - nutqiy-axborot berish, «ratsional axborot berish» tushunchalari, demonstratsion va ko'rgazmali vositalar-axborot olish vositalaridan biri sifatida; - nutqiy ta 'sir etish, suhbat, ham korlik, tezis, argum ent, ko'rgazmalar [va obrazlar](#); - nutqiy ta'sir etish texnologiyasi; - demonstratsion va ko'rgazmali vositalar, etnik, iqtisodiy, estetik, gigienik materiallar; - qabul qilishning fiziologik va psixologik xususiyatlarini demonstratsiya qilish texnologiyasi.

4. Pedagogik vaziyatiami yaratish va uni yechish texnologiyasi. - pedagogik konflikt tushunchasi — konflikt pedagogik texnologiya elementi sifatida, konflikt subyektlari orasidagi qarama-qarshiliklar, bo'sh va mazmunli konflikt; - holat tahlili (voqeani aniqlash); - konflikt, - konfliktning xilma-xilligi (norozilik, qarshi chiqish); - konfliktni yechish shakllari (yumor, hazil, mutoiba).

Zamonaviy pedagogik texnologiyaning qo'shimcha elementlari: 1. Psixologik muhit yaratish texnologiyasi. 2. Guruh faoliyatini tashkil etish texnologiyasi. 3. Muvaffaqiyatli va muvaffaqiyatsiz holatlarni tashkil etish texnologiyasi. 4. O'quvchining xatti-harakatiga pedagogik reaksiya qilish texnologiyasi. 5. Xulqi va odobi yomon o'quvchi-talabalar bilan ishlash texnologiyasi. 6. Etik himoya texnologiyasi. www.ziyouz.com kutubxonasi 7. Muammoli vaziyatlar yaratish texnologiyasi. 8. Pedagogik vosita texnologiyasi. 9. Pedagogik improvizatsiya texnologiyasi. Pedagogik texnologiya atamasiga har bir didakt olim o'z nuqtai nazaridan kelib chiqqan holda ta'rif bergan. Hali bu tushunchaga to'liq va yagona ta'rif qabul qilinmagan. Ushbu ta'riflar ichida eng maqsadga muvofiq'i YUNESKO tomonidan berilgan ta'rif sanaladi. Pedagogik texnologiya — ta'lim shakllarini optimallashtirish maqsadida o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonining inson salohiyati va texnik resurslarni qo'llash, ularning o'zaro ta'sirini aniqlashga imkon beradigan tizimli metodlar majmuasidir. Shuningdek, texnologiya deganda, subyekt tomonidan obyektga ko'rsatilgan ta'sir natijasida subyektda sifat o'zgarishiga olib keluvchi jarayon tushuniladi. Texnologiya har doim zaruriy vositalar va sharoitlardan foydalanib, obyektga yo'naltirilgan aniq maqsadli amallarni muayyan ketma - ketlikda bajarishni ko'zda tutadi. Yuqorida keltirilgan tushunchalarni o'quv jarayoniga ko'chiradigan bo'lsak, o'qituvchi(pedagog)ning o'qitish vositalari yordamida o'quvchi-talabalarga muayyan sharoitlarda ko'rsatgan tizimli ta'siri natijasida ularda jamiyat uchun zarur bo'lgan va oldindan belgilangan ijtimoiy sifatlarni intensiv tarzda shakllantiruvchi ijtimoiy hodisa yoki boshqacha aytganda, o'qituvchi tomonidan o'qitish vositalari yordamida o'quvchilarga ta'sir ko'rsatish va bu faoliyat mahsuli

sifatida ularda oldindan belgilab olingan shaxs sifatlarini shakllantirish jarayoni deb ta'riflash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2909-conli qarori. 2017 yil, 20 aprel
2. Xo'jayev N.X., Madyarova S.A., Eshchonov E.U. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: «Xalqaro moliya» mutaxassisligining magistrantlari uchun darslik / O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Toshkent Moliya instituti. - T.: «Iqtisod-moliya». 2009. -240 b
3. Turaev S.J. (2019) "[Methods of using the programming language in preparing students for research activities](#)" Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology: 2020. –P. 294-299.
4. Тураев С.Ж. [Solution of problems on subject physics with the help of borland.](#) Инновации в технологиях и образовании. 2018 г.258-259 с
5. Одилов Ё.Ж. [Физика фанини ўқитишда замонавий педагогик технологиялардан фойдаланиш](#) Наманган давлат университети илмий ахбороти 2021/11, 22-24
6. Одилов Ё.Ж. [Informatsionno-kommunikatsionniye texnologii \(ikt\) v obrazovanii. Ikt kompetentnost v professionalnom razvitii kadrov](#) // Scienceweb academic papers collection. ISSUE 9. ISSN 2181-1784. Scientific Journal Impact Factor. – Тошкент, 2019/1/1. 436-441.
7. Одилов Ё.Ж. [Methods of preparing students for professional activity on the basis of teaching physics](#) // O'zbekiston Milliy Universiteti Xabarlari. 2022,[1/11] ISSN 2181-7324